

tes catalans. Aquest esforç «mediàtic» de difusió de l'activitat filosòfica i més generalment assagística, es completa ara amb la publicació del recull *Pensadors Catalans*. Hom podria discutir l'idoneïtat —o la representativitat— de la tria, o especular sobre l'enfocament donat a una o altra conversa, dins els límits del que és un espai televisiu. Globalment, però, aquest llibre ens ofereix un mostrarí significatiu del que ha estat la filosofia al país als inicis de la dècada dels vuitanta.

Com a eina de treball per als historiadors de demà, el llibre dibuixa els grans trets de les tendències filosòfiques ara i aquí; perfectament homologables, d'altra banda, als de qualsevol país europeu; i dóna compte dels treballs, i les dèries, de les diverses generacions que treballen, al país o a l'exili, al caliu de l'anomenada «Escola de Barcelona», que és una notació toponímica, però també la indicació d'un cert capteniment. En un text anterior del propi Xavier Rubert, «Joan Creixells o la filosofia a Casa Nostra», inclòs en *Per què Filosofia* (Barcelona, 1983), l'autor va fer una descripció del tarannà que l'ànima en la seva relació amb la filosofia del país: «*descriure el passat i la modernitat, els seus mites i els seus ritus, sense idealitzar i fer al seu torn un mite de la pròpia conjuntura o posició (...) que acabi constituint un nou "discurs ortodox"*» (p. 76). Així, aquest llibre és volgutament descriptiu, fa la fotografia d'un moment cultural amb els «maïtres à penser», és a dir, els creadors d'opinió pública sigui des de la càtedra universitària o des dels «mass-mèdia»; llegint *Pensadors Catalans* s'obté la guia de les idees-força que han ocupat la vida intel·lectual catalana als darrers temps: del marxisme (Sempere, Subirós), al vitalisme (Margalef, Gomà), de l'anàlisi lingüística (Moulines), al pensament cibernètic (Pàniker), del mediterraneisme més ideològic (Pàniker), a l'agustinisme més exigent (Calsamiglia). Globalment, però, hom retroba sovint els postulats sobre els quals Xavier Rubert de Ventós ha edificat la seva pròpia filosofia, i que el lector tro-

barà aplicats al «pròleg» a la nova edició de *Moral* (Barcelona, 1985): una certa consciència de la fragilitat dels símbols i, alhora, una decidida aposta pel sensible i per l'actitud del dubte enfront de les grans afirmacions que, de «totalitzants», tenen el risc d'esdevenir totalitàries.

Cal remarcar que el diàleg de Rubert amb els (altres) *Pensadors Catalans* ha estat portat amb una exquisida elegància i que, a diferència del que massa sovint esdevé amb un cert periodisme cultural, X. Rubert serveix a la divulgació sense mai no caure en la «flatterie»; cosa més difícil quan, per causes prou conegudes, molts dels entrevistats no han pogut arribar a escriure una obra de síntesi de les seves reflexions, sovint perllongades durant molts anys. El mateix caire fragmentari que presenta, sovint, la filosofia a Catalunya fa encara més valuosa aquesta obra de síntesi. El crític deixa escrit que les entrevistes a Calsamiglia i Nicol, per esmentar-ne només dues, són ja textos clàssics per a entendre l'evolució intel·lectual de la generació que es formà a l'ombra de Joaquim Xirau.

Com diu Antoni Mora al «proemi» d'aquest llibre: «*El pensador català es troba constantment incòmode amb el seu context cultural i sempre acaba per fer-ne un problema*. Podríem qüestionar, però, si aquesta «incomoditat» no esdevé també la condició, i l'esperó, de tota filosofia que pagui la pena, tant a l'Atenes del segle V, com a l'Alemanya romàntica o, per què no, també entre nosaltres. La «fotografia de família» que és el llibre de Xavier Rubert, ens mostra maneres ben diverses de comprendre la realitat plural del «context cultural» català.

Joan Fàbregas i Puig

B. J. SHAPIRO. *Probability and certainty in Seventeenth-Century England*. Princeton, New Jersey, 1983.

El sots-títol d'aquest llibre, «a study of the relationship between Natural

Science, Religion, History, Law and Literature», ens situa de bell antuvi a un dels camps on la seva aportació resulta fonamental. Des del mateix començament, l'autora ens adverteix de l'infuctuós que resulta un estudi d'aquestes disciplines per separat, com de fet s'havia efectuat quasi sempre fins al seu llibre. Saphiro manté, com a principi bàsic de la seva investigació, que cap estudi sobre la cultura anglesa del segle XVII pot resultar mitjanament coherent si hom no s'atén al fet que la divisió disciplinar entre les diverses branques de la cultura, amb les que avui operem, resulta totalment inadequada aplicada a aquell segle. Una bona quantitat de les pàgines del llibre esta dedicada, per això, a mostrar algunes interconnexions presents a les disciplines d'aquell temps i que potser fins ara no havien estat massa remarcades, com l'existent entre història i ciència o la que existeix entre el dret i les dues disciplines ja esmentades. Des d'aquí Saphiro es permet incidir a un dels temes on el seu tractament ens proporciona conclusions noves: Ens referim a la relació existent entre humanistes i científics del segle XVII anglès. Mentre que el primer renaixement i la il·lustració suposen un període en el que totes dues figures romanen ben diferenciades, el segle XVII es significa com un període de convergència entre les activitats dels humanistes i les activitats dels científics; com un període en el que, contra el que hom podria pensar, l'especialització tendia a desaparèixer. Cap de les figures intel·lectuals d'aquell moment podria ésser sotmès a un enquadrament estricte. Els noms de Locke, Glanville, Boyle, Wilkins o Tillotson apareixen un cop i altre ja s'estigui parlant de ciència natural, de religió, d'història o de dret.

Per poguer realitzar aquesta caracterització global de la vida intel·lectual anglesa del segle XVII calia trobar un nucli a partir del qual es pogués desenvolupar la progressió efectuada per les diverses disciplines. Saphiro ha trobat aquest nucli en el conjunt d'assumpcions sobre la natura de la veritat que

van començar a regir en aquella època i en els mètodes que sorgiren com a fruit d'aquestes concepcions. La tesi central del llibre és que el que es produeix en el període 1630-1690 és la definitiva erosió de la tradicional dicotomia entre *epistémé* i *doxa* que s'havia mantingut vigent al pensament europeu des dels temps d'Aristòtil i de Plató. Fruit d'aquesta erosió és que la probabilitat esdevingui la categoria epistemològica fonamental. La finalitat del coneixement no ha d'ésser la de produir ciència, en el sentit fort del terme, sinó la d'atènyer un cert grau de certesa que permeti qualificar les nostres creences com raonables. En aquesta teoria del coneixement es fonamenta per Saphiro, la nova ciència de la Royal Society, la teologia liberal dels latitudinaristes, els intents de construir una disciplina històrica deslligada de la poesia i de la retòrica, l'articulació dels processos judicials i, fins i tot, el desenvolupament de nous gèneres literaris com la novel·la, els llibres de viatges i el periodisme.

El capítol on millor es mostra aquest procés de progressiva complexització de l'esquema cognoscitiu és el dedicat a la ciència natural. Especial esment cal fer del tractament efectuat per la investigadora anglesa de la ja coneguda lluita entre el corrent que defensava una visió matematitzant de la ciència i la que mantenia una posició més probabilística, que seria la que a la fi predominà en les activitats dels científics de les illes britàniques malgrat la figura gegantina de Newton. Saphiro recolza aquest punt de vista en l'estudi de l'obra de John Locke i en el tractament que en aquesta es fa de la figura de Newton. Locke sempre va ésser conscient de la importància de l'obra del seu contemporani, però mai no va deixar de veure-la com una excepció pel que feia al mètode a seguir en el camp de la investigació científica.

Darrera de tota la construcció intel·lectual efectuada per Saphiro és fàcil percebre, al nostre parer, l'existència d'un intent d'esclarir la genealogia de la modernitat; de caracteritzar el

segle XVII com el moment on es posen els fonaments del que avui és la nostra cultura. L'erosió definitiva de la dualitat epistemé-doxa suposa el final de la tradicional separació entre retòrica i filosofia; separació on, per Saphiro, es troba l'arrel de la ciència, la història i el dret modern. Hi ha una gran esforç en el llibre per subratllar tots els plantejaments que llavors foren concebuts i que han tingut, o tenen a hores d'ara, una influència decisiva. Així quan es parla de la religió, s'assenyala com l'obra de la teologia del XVII contribueix a la tasca d'allunyament de Déu del món, que fou característica de la filosofia del XVIII. De la mateixa manera, és també en aquells moments quan comença la convergència entre els conceptes de vies de la providència i lleis de la natura que es mostrà també al pensament il·lustrat. El desenvolupament de la lògica de la probabilitat fonamentada en els fets anuncia l'inici de la pràctica judicial moderna. Però és en el camp de la història on aquest esforç de l'escriptora anglesa es fa més palès. La història com a disciplina intel·lectual diferent d'un sots-gènere poètic és el que llavors sorgeix. La problemàtica de situar-se entre la literatura i la ciència que es va plantejar llavors la disciplina històrica, no resulta per Saphiro massa diferent de la pro-

blemàtica que aquesta mateixa disciplina té en aquests moments.

Per acabar, valdria la pena potser comentar, encara que sigui d'una manera molt breu, alguns punts referents a la relació del llibre amb el panorama general dels estudis sobre la cultura anglesa d'aquell moment. Al nostre parer, el llibre de Saphiro deu posar-se en relació amb el llibre de Van Leeuwen, «The problem of certainty in the english thought. 1630-1690», sovint citat a les notes del llibre. És d'aquest llibre de Van Leeuwen, d'on Saphiro extreu la noció d'escepticisme constructiu, sobre la que, en gran mesura, es fonamenta el contingut del llibre. També es fa notar la presència de la tesi que Saphiro exposà per primer cop a les darreries dels anys 70, segons la qual la connexió entre religió i ciència pròpia del segle XVII no s'ha de cercar a la doctrina dels puritans sinó al latitudinariisme. Tot el segon capítol del llibre fonamenta i contribueix a mostrar alhora aquesta tesi. Finalment, creiem que s'ha de remarcar el tractament que el llibre fa d'algunes figures com Tillotson o Boyle, normalment considerades com menors, i a les que el treball de Saphiro restitueix la seva veritable importància.

J. Ramírez Asensio